

Europaskolan Utbildning AB org. Nr. 556747-8416
esr.info@europaskolan.se

2023-06-13
Dnr 2022:8801

Beslut

efter kvalitetsgranskning av lärares arbete för
att tidigt motverka könsbundna utbildnings-
och yrkesval vid Europaskolan Rogge, med
huvudman Europaskolan Utbildning AB, i
Strängnäs kommun.

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Europaskolan Rogge avseende verksamhetens kvalitet vad gäller lärares arbete för att tidigt motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att undersöka hur skolor genom undervisning och studie- och yrkesvägledning arbetar i årskurs 4-6 för att vidga elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I granskningen bedöms följande frågeställning:

- I vilken utsträckning arbetar lärare i undervisningen med att motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval?

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. På det granskade området bedöms om skolan/verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Europaskolan Rogge i följande utsträckning:

Lärare arbetar i hög utsträckning med att i undervisningen motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Skolinspektionens bedömning

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömning inom området.

Lärares arbete för att motverka könsstereotypa föreställningar

Inom detta område granskas hur lärare arbetar för att skapa en jämställd undervisning, hur lärare arbetar för att undervisa om jämställdhet och hur lärare arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer följande: Lärarna arbetar hög utsträckning med att i undervisningen motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval.

Skolinspektionens sammanfattande motivering till bedömningen är följande:

Granskningen visar att lärarna genomgående har ett normmedvetet förhållningsätt i undervisningen och aktivt utmanar könsstereotypa uttryck. Vidare framgår att lärarna medvetet främjar ett inkluderande klassrumsklimat och tydligt utformar undervisningen så att den inte reproducerar könsstereotypa uttryck och föreställningar. Lärarna undervisar kontinuerligt om jämställdhet och fångar löpande upp frågor kring jämställdhet och ger därmed eleverna goda möjligheter att samtala och reflektera kring området. Lärarna stärker även aktivt elevernas upplevelser av den egna förmågan genom att uppmuntra intressen som går emot könsstereotypa föreställningar. Granskningen visar också att lärarna systematiskt integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen och synliggör på ett tydligt sätt hur kön kan påverka framtida utbildnings- och yrkesval. Lärarna håller sig i hög grad uppdaterade i frågor rörande studie- och yrkesvägledning samt använder kompetensen hos skolans studie- och yrkesvägledare.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Lärares arbete för att skapa en jämställd undervisning

Granskningen visar att lärarna genomgående har ett normmedvetet förhållningsätt i undervisningen och aktivt utmanar könsstereotypa uttryck. I intervjun med

lärare framkommer att de i hög grad reflekterar kring sina egna normer och hur dessa påverkar undervisningen. Till exempel berättar en lärare att hen väljer att inte framhäva sitt eget könsstereotypa fritidsintresse gentemot eleverna då hen märkt att det påverkade relationen till pojkar respektive flickor. Frågor kring normer och normmedvetenhet diskuteras aktivt i lärargruppen och det finns också en gemensam jämställdhetspolicy på skolan, vilket framkommer av inskickad dokumentation. Där framgår att lärarna på skolan ska undvika att tilltala elever utifrån uppfattad könsidentitet och kön, och inte heller prata om elevernas utseende. Både i policyn och i intervjuer med lärare och rektorn framkommer att lärarna på schemabrytande dagar aktivt väljer att bryta traditionella mönster kring vem som gör vad utifrån den egna könsidentiteten, till exempel att kvinnliga lärare ansvarar för mer fysiska aktiviteter och manliga lärare för mer kreativa.

Av granskningen framgår att lärarna medvetet främjar ett inkluderande klassrumsklimat och tydligt utformar undervisningen så att den inte reproducerar könsstereotypa uttryck och föreställningar. I intervjun med lärare och elever framgår att det alltid är lärarna som delar in eleverna i grupper samt bestämmer elevernas placering i klassrummet. Lärarna har också en medvetenhet kring att fördela ordet till eleverna på ett jämställt sätt, antingen slumpmässigt eller genom att aktivt ge ordet även till de elever som inte räcker upp handen. Lärarna konstaterar i intervjun att lärarens kön kan ha betydelse för hur mycket pojkar respektive flickor ber om hjälp under lektionerna, varför samtliga lärare ser till att söka upp de elever som inte aktivt ber om hjälp. Vid grupparbeten får eleverna i samma grupp olika ansvarsområden för att göra alla i gruppen delaktiga. Läraren ser också till att samtliga elever får pröva på de olika typerna av roller vid olika tillfällen. I både intervjuer och inskickat material framgår vidare att lärarna har ett medvetet arbetssätt kring att granska litteratur ur ett normkritiskt perspektiv. Det finns en tillgänglig lista på skönlitteratur som en lärare som även är utbildad genuspedagog tagit fram. Det finns också en lärarhandledning kring att arbeta med en klassisk roman med stereotypa könsroller och då diskutera och reflektera över detta tillsammans med eleverna. Eleverna får bland annat leta ord och citat ur boken som visar på att den är skriven i en annan tid ur ett jämställdhetsperspektiv. Eleverna får även diskutera hur det känns när barn benämns som "flickor" och "pojkar" istället för vid namn. Vidare framkommer i intervjun med lärare att de aktivt väljer normbrytande exempel i undervisningen. En lärare berättar till exempel att när det handlar om programmering väljer hen att berätta om den person som räknas som den första programmeraren och som var kvinna, just utifrån att programmering idag huvudsakligen förknippas med män. Det framgår även i intervjun med lärarna att de auskulterar på varandras lektioner och framöver planerar de att i auskultationerna fokusera

på jämlikt bemötande av eleverna. Skolinspektionen rekommenderar en ökad systematik kring erfarenhetsutbyte lärare emellan ytterligare kan stärka arbetet inom detta område.

Lärares undervisning om jämställdhet

Granskningen visar att lärarna på ett tydligt sätt kontinuerligt undervisar om jämställdhet. I inskickat material finns flera exempel i form av planeringar på hur lärarna arbetar med jämställdhet i flera olika ämnen. Till exempel finns instuderingsfrågor kopplade till jämställdhet när kropp och hälsa behandlas i ämnet biologi samt en pedagogisk planering i ämnet samhällskunskap där genus och jämställdhet är en betydelsefull del. Enligt den sistnämnda planeringen ska eleverna bland annat kunna förklara begreppen genus, queer och jämställdhet. I intervjun med lärare framkommer ytterligare exempel på att jämställdhet lyfts kontinuerligt i olika ämnen och sammanhang. I idrott och hälsa diskuteras ojämlika förhållanden inom idrottsvärlden. Till exempel har de diskuterat varför många ofta tar för självklart att det är en hockeymatch för herrar du ska se om du säger att du ska titta på hockey. Lärarna berättar också att de arbetar med ett material från Utbildningsradion med normbrytande karaktärer och som har medföljande diskussionsfrågor. I intervjuerna ger eleverna flertalet exempel på hur jämställdhet kommit in i undervisningen i olika ämnen. Eleverna beskriver bland annat att de arbetat med hur samhället såg ut förr i tiden ur ett jämställdhetsperspektiv, hur det ser ut med jämställdhet i olika länder idag samt att kvinnor tjänar mindre pengar än män även inom samma yrke. De berättar även att de fått göra värderingsövningar med frågor kopplade till normer och jämställdhet.

Av granskningen framgår att lärarna löpande fångar upp frågor kring jämställdhet och ger eleverna goda möjligheter att samtala och reflektera kring området. Av intervju med lärarna framgår att de aktivt väljer normbrytande exempel i undervisningen. När det väcker reaktioner hos eleverna ser lärarna till att fånga upp den frågan och lyfta det till en diskussion. Lärarna säger att diskussioner ofta blir mer givande när frågan kommer från eleverna. Vidare framgår att lärarna också fångar upp händelser som är aktuella i samhället idag och närvarande i elevernas vardag, exempelvis ämnen som florerar i sociala medier, och då även lyfter en jämställdhetsaspekt. En lärare berättar till exempel att de nyligen diskuterat varför det är olika priser för män och kvinnor hos frisören utifrån en fråga från en elev.

Granskningen visar även att lärarna aktivt stärker elevernas upplevelser av den egna förmågan genom att uppmuntra intressen som går emot könsstereotypa föreställningar. I intervjun med lärare framgår att i ämnet idrott och hälsa har momenten kring dans utvecklats för att uppmuntra pojkarnas delaktighet. Till exempel

genomförs inte hela lektioner med enbart dans, utan de har kortare inslag. Lärarna kan även benämna aktiviteterna på ett annat sätt, exempelvis genom att kalla det "rörelse" istället för "dans", för att momentet inte ska upplevas så könskodat. Då vissa aktiviteter som eleverna ägnar sig åt på rasterna blir könsuppdelade har lärarna även diskuterat med eleverna hur det kommer sig att det blir så, och eleverna har även fått syn på att det ofta blir godare stämning när de genomför aktiviteter blandat mellan könen. Det framgår i flera av intervjuerna att lärarna på skolan arbetar aktivt med att uppmuntra till normbrytande intressen och val genom att själva vara förebilder. Detta sker exempelvis genom det tidigare nämnda exemplet vid schemabrytande aktiviteter då lärarna bemannar aktiviteterna på ett normbrytande sätt utifrån sin egen könsidentitet.

Lärares arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att lärarna systematiskt integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen och på ett tydligt sätt synliggör hur kön kan påverka framtida utbildnings- och yrkesval. I både intervjuer och inskickat material framgår att lärarna arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen på flera olika sätt. Bland annat framgår att de använder ett omfattande material kring studie- och yrkesvägledning. Materialet består av ett antal kapitel eller områden som behandlar olika aspekter kopplat till studie- och yrkesvägledning, där flera uppgifter och frågor också problematiserar könsstereotypa utbildnings- och yrkesval. Ett exempel från materialet som framgår i inskickad dokumentation är att det finns diskussionsfrågor kring varför vissa yrken uppfattas som typiskt kvinnliga eller typiskt manliga samt vad eleverna tycker om ojämställda löner. Eleverna får sedan i uppgift att välja ett yrke som anses vara typiskt kvinnligt eller typiskt manligt och ska tänka ut sätt att göra yrket mer jämställt kopplat till exempelvis marknadsföring eller utrustning. Ytterligare exempel på uppgifter i undervisningen med koppling till studie- och yrkesvägledning framkommer i intervjun med lärare. Till exempel får eleverna vid ett tillfälle skriva en text om sig själva i framtiden bland annat utifrån yrkesval. Ett annat exempel är en uppgift som behandlar olika familjekonstellationer där de vuxnas yrkesroller är en del. Även i den här uppgiften problematiseras och diskuteras yrken ur ett jämställdhetsperspektiv. En annan uppgift som lärarna beskriver handlar om vilka yrkesroller som är nödvändiga för olika uppgifter i en stad. Lärarna berättar även att yrkes- och utbildningsval ofta kommer upp i de spontana diskussioner som uppstår utifrån aktuella frågor i exempelvis nyheterna, vilket samtliga klasser och årskurser arbetar med. Lärarna problematiserar då även utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Ett exempel på detta är att när de i en undervisningssituation diskuterade kriget i Ukraina ledde det till en diskussion kring hur det

ser ut för kvinnor och män inom militärväsendet. Olika yrken berörs även i undervisningen på olika sätt. Till exempel när eleverna i ämnet teknik ska bygga en bro så diskuterar de även vilka yrken som behövs när en bro ska byggas. Lärarna lyfter också de olika skolämnenas relevans för olika yrken.

Av granskningen framgår att lärarna i hög grad håller sig uppdaterade i frågor rörande studie- och yrkesvägledning samt använder kompetensen hos skolans studie- och yrkesvägledare (SYV). Det framkommer i intervju med både SYV och lärare att SYV är tillgänglig som stöd för lärarna i årskurs 4-6 utifrån behov. Det material som används av lärarna kring studie- och yrkesvägledning inom undervisningen är utvalt av skolans SYV. Det finns en lärare som har huvudansvar för att vara kontaktperson gentemot studie- och yrkesvägledaren för lärarna i årskurs 4-6 och kontaktpersonen kan förmedla frågor och information till och från arbetslagen. Samma lärare har även kompetens kring genus och jämställdhet och de två perspektiven sammanförs därför naturligt. Denna lärare berättar i intervjun att läroplanens skrivningar kring studie- och yrkesvägledning och kring att motverka könsbundna val har diskuterats i arbetslagen. Även lärarna berättar att de på lärarlagsmöten diskuterar frågor kopplade till både studie- och yrkesvägledning och jämställdhet med stöd av läraren som är kontaktperson. I intervjun med lärarna framgår att de håller sig uppdaterade kring förändringar på arbetsmarknaden, exempelvis kring yrken som har brist på arbetskraft, bland annat genom att ta del av statistik från Statistiska centralbyrån. Lärarna söker också information om vad som krävs för ett visst yrke utifrån vilka yrken som framkommer i elevernas arbeten med exempelvis brev till sig själva i framtiden.

På Skolinspektionens vägnar

X Maria Lundström

Maria Lundström

Beslutsfattare

Signerat av: Maria Lundström

X Maja Beckman

Maja Beckman

Föredragande

Signerat av: Maja Beckman

I handläggningen av ärendet har även Malin Lundquist, utbildningsråd, Anna Johansson, utredare samt Eleonore Linden, utredare deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Skolbesöket på Europaskolan Rogge ägde rum 24 april 2023 och genomfördes av Maja Beckman, utredare och Malin Lundquist, undervisningsråd.

Europaskolan Rogge har 504 elever fördelade på 18 klasser i årskurserna 4-9. Skolan ägs av Stiftelsen Europaskolan. Det finns en studie- och yrkesvägledare som har 25 procents tjänst på skolan. Enligt inskickat material handlar tillgången för årskurserna 4-6 i huvudsak om att stödja undervisande lärare. Det finns en lärare i årskurs 4-6 som även har uppdrag som genuspedagog och som även är den som har närmast kontakt med studie- och yrkesvägledaren för lärarna i årskurs 4-6.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med skolenhetens studie- och yrkesvägledare tillsammans med en av skolenhetens lärare som har uppdrag att vara lärarnas kontaktperson
- En intervju med rektor
- Dokumentstudier, dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Följande kriterier granskas:

- Undervisningens form - hur lärarna utformar och genomför undervisningen utifrån ett jämställt förhållningssätt.
- Undervisningens innehåll – hur lärarna undervisar om jämställdhet.
- Lärares arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Lärares arbete för att tidigt motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se)

Bilaga 3: Författningsstöd

Av **1 kap. 5 § skollagen** framgår att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

I den inledande delen av läroplanen för grundskolan (**Lgr 22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag**) framgår bland annat följande. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att skolan aktivt ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

I grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.1 Normer och värden**) anges att alla som arbetar i skolan i sin verksamhet ska bidra till att skolan präglas av jämställdhet och att elever interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att alla som arbetar i skolan ska utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt i det vardagliga arbetet. Vidare ska lärare specifikt synliggöra och diskutera med elever hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Läraren ska också planera och genomföra undervisningen så att elever möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.

Enligt grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.3 Elevers ansvar och inflytande**) ska läraren verka för att elever oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Vidare framgår av grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.6, Skolan och omvärlden**) att alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.

Enligt **2 kap. 29 § skollagen** ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Av förarbetena till skollagen (**Prop. 2009/10:165 s. 278-279**) framgår att den studie- och yrkesvägledningskompetensen inte nödvändigtvis behöver finnas inom den egna skolenheten. Många fristående skolor köper t.ex. in vägledningstjänster. Ett krav på att studie- och yrkesvägledningskompetens ska finnas innebär dock en tydlig markering av huvudmannens ansvar för att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning, samtidigt som organisationen även fortsättningsvis är en lokal fråga. I läroplanerna finns både riktlinjer för alla som arbetar i skolan och särskilda riktlinjer för studie- och yrkesvägledare eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter. Enligt förarbetena speglar detta att både lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv.

I grundskolan läroplan (**Lgr 22, 2.6 Skolan och omvärlden**) anges att studie- och yrkesvägledaren, eller den som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning och vara stöd till den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.